

УДК 338.432:632.11

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

І.Г.Гуров, аспірант

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглядаються питання формування регіонального ринку продукції рослинництва. Дається інформація про виробництво основних видів продукції рослинництва в Миколаївській області за 1991, 2000-2004 рр. Проводиться аналіз структури та динаміки виробництва й реалізації основних видів продукції рослинництва в регіоні.

В статье рассматриваются вопросы формирования регионального рынка продукции растениеводства. Дается информация о производстве основных видов продукции растениеводства в Николаевской области за 1991, 2000-2004 гг. Проводится анализ структуры и динамики производства и реализации основных видов продукции растениеводства в регионе.

Аграрному сектору належить вагоме місце в економіці України. У ньому зайнято 12% основних виробничих засобів держави, щорічно виробляється близько 15% ВВП. Завдяки здійсненню системних реформ і, насамперед, глибокому реформуванню земельних відносин, започаткованих в 2000 р., подолано спад аграрного виробництва, забезпечено його економічне зростання й фінансове оздоровлення.

Низка указів Президента України зніщувала подальше реформування аграрного сектора економіки, становлення і розвиток ринку в цьому секторі економіки.

У 2002 р. порівняно з 1999 р. обсяги виробництва сільськогосподарської продукції зросли на 23%, продуктивність праці — на 48%, виробництво стало рентабельним. Позитивні зміни в розвитку аграрного сектора економіки відмічаються і в Миколаївській області. Якщо в 1999 р. від всієї діяльності було отримано 98,9 млн. грн. збитку, то, починаючи з 2000 р., сільськогосподарські підприємства працюють рентабельно і в 2004 р. отримали 82,7 млн. грн. прибутку, рівень рентабельності склав 14,7%.

Є підстави стверджувати, що аграрна реформа, зміна відносин власності приведе до активізації суспільної діяльності, нарощування й підвищення ефективності агропромислового виробництва на засадах ринкової економіки.

Проте, не зважаючи на загальні позитивні моменти, ринок агропромислової продукції на Миколаївщині не можна назвати повністю сформованим. Нерозвинутою залишається ринкова інфраструктура, не спостерігається чітка динаміка цін на сільськогосподарську продукцію, а також структура її виробництва. Необхідно докласти певних зусиль для оптимізації процесів формування та розвитку аграрного ринку на Миколаївщині.

Питання формування й функціонування ринку агропромислової продукції викладені в працях П.Т.Саблука, П.І.Гайдуцького, М.В.Зубця, О.В.Крисального та інших дослідників [3, 4]. Однак, переважна більшість досліджень з цих питань розглядає процеси формування та функціонування аграрного ринку на загальнодержавному рівні та, на наш погляд, не повністю відображає специфіку на регіональному рівні.

Метою даної роботи є аналіз структури та динаміки виробництва й реалізації основних видів продукції рослинництва в Миколаївській області. Дана мета передбачає розгляд наступних задач: аналіз структури виробництва основних сільськогосподарських культур в Миколаївській області за останні 5 років; аналіз динаміки цін на рослинницьку продукцію; порівняння показників структури виробництва та динаміки цін реалізації продукції з відповідними показниками 1991 р., а також розробка рекомендацій по покращенню ситуації на регіональному ринку продукції рослинництва.

В останні роки виробництво продукції рослинництва відбувається нерівномірно і характеризується суттєвими коливаннями валових зборів та врожайності, що негативно впливає на забезпечення ринкового попиту на продукти харчування, сировину для переробних підприємств та корми для тваринництва (табл. 1).

З даних табл. 1 видно, що середньорічне виробництво зерна за 2000-2004 рр. склало 1913,8 тис. т — 95,5% від рівня 1991 р. У 2004 р. був зібраний найбільший за всю історію області врожай зернових культур — 2801,4 тис. т. Збільшення виробництва зерна було зумовлене як розширенням посівних площ, так і зростанням врожайності, яка склала в 2004 р. 29,5 ц/га. В той же час, в 2000 і 2003 рр. урожайність зернових була незначною.

З інших сільськогосподарських культур, що займають значне місце в економіці області, є вирощування соняшнику, яке в порівнянні з 1991 р. збільшилося на 38,4%. На жаль, збільшення виробництва соняшнику досягнуто на екстенсивній основі за рахунок розширення посівних площ при незначній урожайності.

З даних табл. 1 також видно, що в області не поліпшилися показники виробництва цукрових буряків і склали 26,3%, овочів — 86,3%, винограду — 53,1% до рівня 1991р. Ці дані свідчать про те, що з метою поповнення ринку продукцією з цукрових буряків, овочів і винограду, слід розширити площі цих культур і за рахунок сучасної технології підвищити врожайність цих культур, збільшити їх виробництво й поповнити ринок, що дасть можливість стабілізувати ціни й задовольнити потреби в першу чергу внутрішніх споживачів, а потім вийти й на зовнішній ринок.

Таблиця 1

Виробництво продукції основних сільськогосподарських культур в Миколаївській області

	1991 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	В середньому за 2000-2004 рр.	В середньому за 2000-2004 рр.
Зернові								
Площа, тис. га	748,9	676,1	922,5	347,3	582	948,9	815,36	108,9
Урожайність, ц/га	27,8	14	29,5	25,9	13,8	29,5	23,5	84,4
Валовий збір, тис. т.	2005	819,2	2718,2	2430,1	800,1	2801,4	1913,6	95,5
Соняшник								
Площа, тис. га	143,2	231,5	199,9	217,6	385,5	324,9	271,88	189,9
Урожайність, ц/га	13,8	10,7	7,8	10,7	10,7	8,7	9,7	70,3
Валовий збір, тис. т.	190,7	235,6	156,6	232,1	411,8	283,4	263,9	138,4
Цукрові буряки (фабричні)								
Площа, тис. га	36,6	12	17,5	13,4	15,8	9,7	13,68	37,4
Урожайність, ц/га	225	107	147,6	157,7	159,8	240,2	157,7	70,1
Валовий збір, тис. т.	821	128,9	261,2	201,9	252,4	234,3	215,74	26,3
Овочі								
Площа, тис. га	32,3	7,8	20,8	18,1	18,2	18,4	16,7	51,6
Урожайність, ц/га	124,1	53,7	68,6	94,1	98,1	119,4	89,9	72,5
Валовий збір, тис. т.	173,7	42,3	142,6	170,2	174,2	219,9	149,8	86,3
Виноград								
Площа, тис. га	10,6	6,4	6,5	6,2	6	5,7	6,2	58,1
Урожайність, ц/га	49,5	41,3	49,4	42,4	50,6	43,9	45,2	81,4
Валовий збір, тис. т.	52,5	26,6	30,8	26,3	30,6	25	27,9	53,1

Динаміка цін на рослинницьку продукцію характеризує рівень її виробництва (табл. 2).

Таблиця 2

Середні ціни реалізації основних видів продукції рослинництва

	Середня ціна реалізації, грн. за тону						Індекси цін реалізації у співвідношенні до цін попереднього року, %				
	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.
Зернові культури	187,7	406,1	342,5	289	495,5	473,6	216,4	84,3	84,4	171,4	95,6
Насіння соняшнику	490,6	510,2	736,6	763,4	844,3	1321,2	104	144,4	103,6	110,6	156,5
Цукрові буряки	60,5	104,9	148,4	130,3	141,5	146,6	173,4	141,5	87,8	108,6	103,6
Овочі	404,1	525	792,5	901,7	905,4	1097,6	129,9	151	113,8	100,4	121,2
Виноград	584,4	671,9	627,3	842	845,4	1123,4	115	93,4	134,2	100,4	132,9

При аналізі показників таблиць 1 і 2 видно, що при зменшенні виробництва сільськогосподарської продукції збільшуються ціни і росте індекс цін; особливо це характерно для зернових культур в 2003 р., коли виробництво зернових скоротилося в 3 рази, а індекс цін зріс на 171,4%. Все це вимагає стабілізації виробництва продукції рослинництва, забезпечення потреб ринку і, на цій основі, формування оптимальних і стабільних цін на продукцію рослинництва, які б задовольняли вимоги покупців і продавців.

Для вирішення питань подальшого нарощування об'ємів виробництва сільськогосподарської продукції, забезпечення потреб ринку і стабілізації цін в області розроблена й затверджена сесією Миколаївської обласної Ради Програма соціально-економічного розвитку Миколаївської області до 2010 р. "Миколаївщина – 2010" [2]. За цією програмою у рослинництві здійснюватиметься вдосконалення структури посівних площ, створюватимуться умови для нарощування виробництва зерна, соняшнику, цукрових буряків, винограду в господарствах усіх форм власності.

Для цього передбачається:

- впровадження науково обґрунтованих систем землеробства, які дадуть змогу підвищити родючість ґрунтів, застосування прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур та захисту їх від бур'янів, шкідників та хвороб;
- використання досягнень генетики, селекції насінництва, вирощування нових сортів і гібридів рослин, що характеризуються підвищеною посухо- і холодостійкістю, стійкістю до хвороб і шкідників;
- доведення рівня внесення мінеральних добрив на 1 га ріллі у 2005 р. до 80, а у 2010 р. — до 90 кг у діючій речовині;
- намічається створення ефективної інфраструктури аграрного ринку.

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

- валовий збір більшості основних культур сільськогосподарської продукції за останні роки залишається нижчим за рівень базового 1991 року;
- зростання обсягів виробництва деяких культур (зокрема соняшнику) відбувається екстенсивно — за рахунок збільшення посівних площ;
- залежність між обсягами виробництва та індексом цін є досить високою, тобто навіть при незначному коливанні обсягів виробництва, ціна буде швидко змінюватися.

З метою поліпшення ситуації на регіональному ринку та подоланню наявних труднощів необхідно:

- більш активними темпами впроваджувати сучасні технології виробництва;
- при розробці цілей прискорення темпів збільшення об'ємів виробництва продуктів рослинництва, орієнтуватися на рівень базового 1991 року;
- активізувати створення в повному обсязі інфраструктури аграрного ринку, забезпечити її діяльність і ефективне функціонування, що дасть змогу розвивати галузь інтенсивно;
- за рахунок розвитку інфраструктури збалансувати попит і пропозицію на продукцію рослинництва і на цій основі оптимальну і стабільну ціну, що забезпечить ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва.

На наш погляд, питання формування ефективного регіонального аграрного ринку заслуговують уваги для подальшого їх вивчення й на цій основі більш швидке вирішення регіональних проблем сільськогосподарського виробництва й підвищення його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку: Указ Президента України від 6 червня 2000 р.
2. Програма соціально-економічного розвитку Миколаївської області на 2000-2010 рр. "Миколаївщина – 2010". Миколаїв, – 1999.
3. Гайдуцький П.І., Подолева О.Є. Формування ринкових відносин в агропромисловому комплексі. – К., 1994.
4. Саблук П.Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (Практичний посібник). – К, 2000.